

קונטרס

הַשְּׁגָחָה פְּרָטִית

יגלה ויבאר, איך שצריך כל בר ישראל להכניס בדעתו תמיד אמתת מציאותו יתברך, וידע, אשר הכל לכל משגח בהשגחה פרטי פרטית, ואפלו שני הפכים לגמרי הם אחדות פשוטה עמו יתברך, וצריכים תמיד לבקש ולחפש אחר השגחתו יתברך הפרטית, שמשגיח על כל בריה ועל כל דבר בפרטי פרטיות, פי אין בלעדיו יתברך כלל.

בנוי ומיסד על-פי דברי

רבנו הקדוש והנורא, אור הגנוז והצפון,

בוצינא קדישא עלאה, אדוננו, מורנו ורבנו

רבי נחמן מברסלב, זכותו יגן עלינו.

ועל-פי דברי תלמידו, מורנו

הגאון הקדוש, אור נפלא, אשר כל רז לא אניס ליה

רבי נתן מברסלב, זכותו יגן עלינו,

ומשלב בפסוקי תורה, נביאים, כתובים ומאמרי חכמינו

הקדושים מגמרא ומדרשים וזהר הקדוש

הובא לדפוס על-ידי

חסידיו בברסלב

עיה"ק ירושלים תובכ"א

מוֹהֲרָא"ש נ"י אָמַר: כָּל הַגְּלוּי שֶׁל
הַשְּׂגָחָה פְּרֻטִית, זֶה בְּעֶצְמוֹ הַגְּלוּי שֶׁיִּגְלֶה
מְשִׁיחַ צְדִקְנוֹ בְּעוֹלָם, וְעַל-כֵּן הַתְּחִלַּת
הַתְּנוּצָצוֹת הַגְּאֻלָּה הִיְתָה מִימּוֹת הָאָרִיז"ל,
שֶׁגָּלָה אוֹרוֹת צַחְצָחוֹת, אוֹרוֹת עֲלִיוֹנִים,
אִיךְ מֵצֵב וְסֹדֵר הָעוֹלָם, וְאִיךְ מִתְּנַהֲגִים
הָעוֹלָמוֹת, וְאִיךְ שֶׁהַכֹּל קָשׁוּר כָּאֵן לְמִטָּה,
וּבִיּוֹתֵר הַגְּדִיל לְגִלוֹת הַבַּעַל-שֵׁם-טוֹב
הַקְּדוֹשׁ זִי"ע, אִיךְ שֶׁדָּבָר קָטָן וְדָבָר גְּדוֹל
לֹא נַעֲשֶׂה מַעֲצָמוֹ, אֶלֶּא הַכֹּל קָשׁוּר וּמְשֻׁלָּב
וּמְיֻחָד בְּעוֹלָמוֹת עֲלִיוֹנִים, וְהַכֹּל מִמְּנוֹ
יִתְבָּרֵךְ בְּהַשְּׂגָחָה פְּרֻטִית פְּרֻטִית.

(אֲמַרֵי מוֹהֲרָא"ש, חֶלֶק ב', תַּקטוּז)

קוֹנְטֵרַס

הַשְּׂגָחָה פְּרָטִית

.א

צָרִיךְ שְׁתַּדַּע, אֶהוּבִי, אָחִי הַיָּקָר, כִּי הוּא יִתְבָּרֵךְ
בְּרָא אֶת כָּל הָעוֹלָם יֵשׁ מֵאֵין הַמַּחְלָט, וּמְחִיָּה וּמְהוּה
וּמְקַיִם אֶת כָּל הַבְּרִיָּאָה כְּלָה: דּוּמָם, צוּמַח, חִי, מְדַבֵּר,
עִם כָּל הָעוֹלָמוֹת הָעֲלִיוֹנִים הַרוּחָנִיִּים, אֹרוֹת וְכֹלִים,
שְׁכֵלִיִּים וְנַפְרָדִים, מְלֹאכִים וּשְׂרָפִים וְכוּ', אֲצִילוֹת,
בְּרִיָּאָה, יְצִירָה, עֲשִׂיָּה, מְהַאָדָם בְּחִיר הַנִּבְרָאִים וְעַד
הִיתּוּשׁ הַקָּטָן שֶׁבְּקִטְנִים, מְהַאָרוֹ אֲשֶׁר בְּלִבְנוֹן עַד
הַאֲזוּב אֲשֶׁר בְּקִיר, מְהַהָרִים הַרְמִים וְהַגְּבוּהִים עַד הַחוּל
הַדָּק שֶׁעַל שְׁפַת הַיָּם, וְהַכֹּל לְכֹל מְשַׁגַּח בְּהַשְּׂגָחָה פְּרָטִית
פְּרָטִית מִמֶּנּוּ יִתְבָּרֵךְ בְּעֲצָמוֹ בְּהַשְּׂגָחָה נוֹרָאָה וְנִפְלְאָה
עַד מְאֹד מְאֹד, דְּבָר אֲשֶׁר לֹא יִכִּילֵהוּ הַרְעִיּוֹן וְהַשְּׁכָל
הָאֲנוּשִׁי לְהַשִּׁיג וּלְתַפֵּס כָּלֵל, כִּי זֶה לְמַעַל –

וההשגחה, ומי שזוכה להתעמק בזה, אזי ממשיך על עצמו ידיעה והשגחה זו, וכל מה שמעמיק וחושב בזה, כמו־כן ממשיך על עצמו השגת אלקות במדרגה עליונה, עד שהצדיקים הקדושים הזוכים להתמיד בזה ממשיכים על עצמם אור ההשגחה במדרגה העליונה, עד שכל מה שרק מבקשים ומדברים אליו יתברך — פועלים, כי מרב אור והשגחה שמאיר עליהם מהשגת השגחה פרטית, כמו־כן הם נענים ופועלים הכל; אשריהם ואשרי חלקם!

ב.

צריך שתכניס את עצמך, אהובי, אחי היקר, אל תוך אמתת מציאותו יתברך, הינו שתדע, שאין שום מציאות בלעדיו יתברך כלל, והכל לכל אלקות גמור הוא, ואין שום מקרה כלל בזה העולם, אלא הכל משגח בהשגחתו הפרטי פרטית, וכל מה שתכניס בעצמך ידיעה זו, ותעמיק את דעתך לידע ידיעות אלו — אשר אין שום טבע כלל, כי גם הטבע הוא פסא להשגחה, אז יתחדד ויתחדש מחך, וכל מה שתכניס בעצמך את ידיעת ההשגחה הפרטית, כמו־כן יהיה בנקל לך לעבר את זה העולם ברוחניות וכגשמיות, כי

תמיד תסתכל ותצפה רק אליו יתברך — הן בגשמיות
והן ברוחניות, ועל-ידי-זה תצליח את דרכך תמיד.

על-כן ראה, אהובי, אחי היקר, להיות חזק מאד
מאד באמונת השגחה פרטית, לידע כי הוא יתברך
צופה ומביט ומשגיח על כל בריה בזה העולם, ומנהיג
אותו בהשגחה נוראה ונפלאה מטעמים הכמוסים
אצלו יתברך, ולכן לא יקשה לך שום קשיות וספקות
עליו יתברך מכל מה שעובר עליך, כי הכל בחשבון
צדק, וכשתכניס את עצמך בידיעות אלו, אז תזכה
לדלג על הכל.

ג.

צריך שתדע, אהובי, אחי היקר, כי עם ישראל הם
למעלה מהטבע, כי הטבע לא היה מחייב את אברהם
אבינו להוליד זרע ישראל בעולם, רק על-ידי שאמר לו
הקדוש ברוך הוא: צא מאצטגנניות שלך, והגביהו
למעלה מן השמים, הינו שהגביהו למעלה מהטבע,
ועל-ידי-זה זכה להוליד, נמצא שעקר המשכת זרע
ישראל בשרשם נמשך מלמעלה מהטבע, שהוא אור
השגחתו יתברך לבד, שהוא יתברך משגיח על עם
ישראל.

ועל-כן צריך כל אחד לידע — אף שעובר עליו
 מה שעובר — משברים וגלים, צרות ויסורים, קטנות
 וחלישות הדעת בכל יום, ונדמה לו כאלו אבד מנוס
 ותקוה ממנו, עם כל זאת יחזק את עצמו להמשיך את
 עצמו אליו יתברך תמיד, וישגיח בהשגחתו הפרטית
 אף שהוא יתברך משגיח עליו, וידע שבשרשו הוא
 למעלה מהטבע, למעלה מהנהגת העולם הזה,
 ובידיעות אלו ימתיק ממנו כל הדינים, ויזכה שימשך
 עליו שפע ברכה והצלחה; אשרי מי שממשיך על
 עצמו תמיד השגחתו הפרטית.

ד.

צריך שתכניס בעצמך, אהובי, אחי היקר, בכל יום
 ויום מחדש אמונה פשוטה בו יתברך, ותמשיך עליו
 השגחתו הפרטי פרטית, ותחקק בדעתך היטב, אף
 שאין שום מציאות בלעדיו יתברך כלל, והוא משגיח
 על כל אחד בהשגחה נוראה ונפלאה עד מאד, עד
 שאין זיו ואין פסיעה ואין מחשבה, דבור ומעשה,
 שלא תהיה שם גנוזה ומסתרת השגחתו הפרטי פרטית
 בכוונה מיחדת — שרוצה ממך דיקא וכו'.

השגחה פרטית

קפה

ועל-כן כשתרגיל את עצמך להסתכל רק בדברים אלו, ותמיד תמשיך עצמך אליו יתברך, אז יתחיל להאיר מחך בהארה נוראה ונפלאה מאד, וישתנה כל מהלך מחשבתך, ותזכה להתקדש בקדשה עליונה, כי בזה שאדם ממשיך על עצמו השגחתו הפרטית, ויודע שהוא משגח בפרטי פרטיות ממנו יתברך, ועל כל צעד ושעל, על כל תנועה ותנועה ועל כל מחשבה, דבור ומעשה שם אלופו של עולם, על-ידי-זה הוא מזדכך ונתקדש, וגר בעולם החרות לגמרי; אשרי מי שמכניס בעצמו את אמתת מציאותו יתברך, וחי בידיעות אלו, ואז טוב לו בזה ובכא לנצח נצחים.

ה.

צריך שתדע, אהובי, אחי היקר, שבכל יום ויום מאירה מחדש השגחתו הפרטי פרטית, והאדם צריך להטות לבבו ודעתו היטב אל זה, וכל מה שישתכל על השגחתו הפרטית, ואיך שהוא יתברך משגיח עמו בכל יום ויום מחדש, כמו-כן יאיר על עצמו אור נורא ונפלא מאד, כי באמת הוא יתברך מצמצם את עצמו כביכול מאין סוף עד אין תכלית במחשבה, דבור

וּמַעֲשֵׂה שֶׁל כָּל אָדָם וְאָדָם בְּכָל יוֹם וְיוֹם, וּמֵאִיר לוֹ
רְמָזִים אֵיךְ לְהִתְקַרֵּב אֵלָיו, וְגַם מוֹרָה לוֹ דְרָכִים אֵיךְ
לְמַצֵּא אוֹתוֹ.

כִּי בְּאֵמֶת כָּל הָעוֹלָם כְּלוּ נִבְרָא בְּצוּרָה כְּזוֹ, שְׂיִהְיֶה
הַכֹּל נֶעְלָם וְנִסְתָּר, כִּי הוּא יִתְבַּרֵּךְ בְּשַׁעַת בְּרִיאַת הָעוֹלָם
צִמְצָם אֶת עֲצָמוֹ לְתוֹךְ הַחֲלָל הַפְּנוּי, כְּדֵי שְׂיִהְיֶה קִיּוּם
לְבְרִיאָה, וְשֵׁם הַכֹּל נֶעְלָם וְנִסְתָּר, וְעַקֵּר עֲבוּדַת הָאִישׁ
הַיִּשְׂרָאֵלִי הוּא תָּמִיד לְחַפֵּשׂ אַחֲרָיו יִתְבַּרֵּךְ בְּתַקְוָה
הַהִסְתָּרָה וְהַהֶעְלָמָה, כִּי בְּאֵמֶת אֵין שׁוּם מְצִיאוֹת
בְּלַעֲדָיו יִתְבַּרֵּךְ כָּלֵל, וְהַכֹּל לְכָל אֱלֻקוֹת גְּמוּר הוּא, אֵךְ
בְּשִׁבִיל הַבְּחִירָה וְהַנְּסִיוֹן הַצָּרִף לְצִמְצָם אֶת עֲצָמוֹ,
וְלְהַלְבִּישׁ אֶת הַשְּׁגָחָתוֹ בְּתוֹךְ הַטֶּבַע, וּכְשֶׁבֵר יִשְׂרָאֵל
זוֹכֶה לְהוֹרִיד וְלְהַפְּשִׁיט וּלְגַלוֹת אֶת הַלְּבוּשׁ וְהַהִסְתָּרָה
וְהַהֶעְלָמָה וְכוּ', אִזּוֹ דִּיקָא יִזְכֶּה לְרֹאוֹת אֶת הַשְּׁגָחָתוֹ
הַפְּרָטִי פְּרָטִית — אֵיךְ שֶׁהוּא יִתְבַּרֵּךְ מְשַׁגִּיחַ עַל כָּל
פְּרָט וּפְרָט מְזֶה הָעוֹלָם, וְעַל כָּל אֶחָד וְאֶחָד בְּפְרָטִי
פְּרָטִיּוֹת, וְכָל מֶה שְׂיִשִּׁים אֶת לְבוּ יוֹתֵר אֶל זֶה, בֶּן תְּאִיר
עָלָיו הַשְּׁגָחָתוֹ בְּהַשְּׁגָחָה נִפְלְאָה וְנוֹרָאָה עַד מְאֹד, וְאִזּוֹ
יִתְגַּלֶּה לוֹ — כִּי אֵין שׁוּם טֶבַע וּמְקָרָה כָּלֵל, וּבְכָל
תְּנוּעָה וְתַנוּעָה שֵׁם אֱלוֹפּוֹ שֶׁל עוֹלָם, וְכָל מֶה שֶׁנֶּאֱרָע

עֲמוּ וְכֹל מֵה שֶׁהוּא עוֹסֵק וְעוֹשֶׂה וְכוּ', וּבְכֹל מְקוֹם שֶׁרַק הוֹלֵךְ וְכוּ', וְכֹל מֵה שֶׁרַק בָּא לְפָנַי עֵינָיו וְתַחַת יָדָיו וְכוּ', הַכֹּל שִׁיף לְשֶׁרֶשׁ נִשְׁמָתוֹ, וְהוּא צָרִיף לְתַקְנָם, וְהוּא צָרִיף לְהַעֲלוֹתָם, וְהַכֹּל רְמִזִּים — לְרַמְזוֹ אֵיךְ לְהִתְקַרֵּב אֵלָיו יִתְבָּרַךְ.

עַל-כֵּן רָאָה, אֱהוּבִי, אָחִי הַיְקָר, לְהַכְנִיִס אֶת עֲצָמָךְ תָּמִיד בְּאֲמוּנַת הַשְּׁגָחָה פְּרָטִית, וְאִז תִּרְאֶה נוֹרָאוֹת וְנִפְלְאוֹת שְׁקוּרָה עִמָּךְ, וְתִדַּע שֶׁהַכֹּל לְטוֹבְתְךָ, וְהוּא יִתְבָּרַךְ רוֹצֵה אוֹתְךָ וְחַפֵּץ בְּךָ, וְכֹל מֵה שֶׁרַק עוֹבֵר עָלֶיךָ, זֶהוּ רַק כְּדֵי לְהַשְׁלִים וּלְתַקֵּן חֵלֶק זֶה בְּבְרִיאָה, וּבְשִׁבִיל זֶה נִבְרָאָתָ, וְכֹל הַחֲשֻׁכוֹת וְהַקְּטָנוֹת וְהִירִידוֹת וְהַנְּפִילוֹת וְכוּ' וְכוּ', הַכֹּל הוּא בְּכוּנָה עֲלִיוֹנָה מִמֶּנּוּ יִתְבָּרַךְ, כְּדֵי לְתַקֵּן וּלְהַשְׁלִים אֶת הַנְּצוּצוֹת חַיּוֹת אֱלֻקוֹת, שֶׁנִּפְלוּ בְּדַבְרֵי אֱלֹהֵינוּ.

אֲשֶׁרֵי מִי שֶׁשָּׂם אֶת לְבוֹ אֵל דְּבָרִים אֱלֹהֵי, וּמִשְׁתַּוָּקֵק תָּמִיד אֵלָיו יִתְבָּרַךְ, וּמִמְשִׁיף אֶת עֲצָמוֹ תָּמִיד רַק אֵלָיו יִתְבָּרַךְ; אֲשֶׁרֵי לוֹ בְּזֶה וּבְכָא לְנֶצַח נְצָחִים!

.1

צריך שתדע, אהובי, אחי היקר, אשר עקר כל ההזקים שאחד מזיק לחברו, והקטטות והמריבות שאחד רב וחולק על חברו, וכל מיני דינים וקטנות וירידות שנופלים על האדם בכל יום ויום, הכל נמשך מהטבע, ששם עקר הדינים והצרות, הירידות וההזקים וכו' וכו', רחמנא לצלן, ועל-כן בליל יציאת מצרים, שאז היה בטול הטבע בלילה דיקא, והיה הלילה פיוס יאיר, כי לילה הוא בבחנת הטבע, ויום הוא בבחינת השגחה, ואז ביציאת מצרים עבר הקדוש ברוך הוא בעצמו במצרים, הינו שהיה אז גלוי ההשגחה, והאיר הקדוש ברוך הוא את אורו בתוך החשך והלילה דיקא, ונעשה לילה פיוס יאיר, ודיקא על-ידי-זה זכו עם ישראל לצאת מגלות מצרים שהיא כלל הגליות על שמצרים לישראל וכו', ועל-כן לילה זה נקרא ליל שמורים, כי הוא משמר מכל מיני מזיקים וכל מיני מרעין בישין, כי דיקא על-ידי שנתגלתה השגחה פרטית, על-ידי-זה נתבטלו כל המחלוקות והמריבות והקטנות והדינים, כי יודעים, שאין בלעדיו יתברך כלל, והכל לכל אלקות גמור הוא, וכל מה שמכניס בעצמו ידיעה זו, כמו-כן מאיר עליו אור ההשגחה,

ועל-כן אין לו לירא ולפחד משום ברִיָּה כָּלֵל; אֲשֶׁרֵי מִי שֶׁמִּסְתַּכֵּל עַל הַהִשְׁגָּחָה הַפְּרָטִי פְּרָטִית, וְאִיךָ שֶׁהַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא מְשַׁגֵּיחַ עִמוֹ, וְאִז גַּם לוֹ — לִילָה כִּיּוֹם יָאִיר, וַיְהִי נִצּוּל מִכָּל מִינֵי דִינִים, וּמִכָּל מִינֵי מְרִיבוֹת וּמַחֲלָקֹת, וּמִכָּל מִינֵי קִטְנוּת וְעַנְשֵׁים קָשִׁים; אֲשֶׁרֵי מִי שְׂאִינוֹ מְטַעֵה אֶת עַצְמוֹ כָּלֵל, רַק תָּמִיד זוֹכֵר מִמֶּנּוּ יִתְבָּרַךְ.

ז.

צָרִיךְ שְׂתַדַּע, אֶהוּבִי, אָחִי הַיָּקָר, כִּי הֵטְבַע בְּעַצְמוֹ גַּם-כֵּן הַשְׁגַּחַת הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ, כִּי הוּא יִתְבָּרַךְ בָּרָא אֶת הֵטְבַע, וּמִנְהִיגוֹ וּמוֹשֵׁל בּוֹ כְּרִצּוֹנוֹ, רַק בְּשִׁבִיל הַבְּחִירָה בָּרָא הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא אֶת עוֹלָמוֹ בְּאִפְן פְּזֵה שְׂיִהְיֶה טֵבַע בְּעוֹלָם, שְׂאִפְשֵׁר לְבִנֵי אָדָם לְטַעוֹת, חֵס וְשְׁלוֹם, כְּאֵלוֹ הֵטְבַע עָקָר, וּכְשֶׁעוֹקְרִים הֵטְבַע מִהַשְׁגָּחָה, אֲזִי נוֹפְלִים בְּעַמְקָא דְתַהוּמָא רַבָּא, וְכוֹפְרִים בְּאַלְקִים חַיִּים, חֵס וְשְׁלוֹם, וַיּוֹרְדִים בְּשִׂאוֹל תַּחֲתִיּוֹת וְכוּ', וְאִם רוֹצֵה הָאָדָם לְבַחֵר בַּחַיִּים בְּאֵמֶת, אֲזִי מְקַשֵּׁר אֶת הֵטְבַע לְהַשְׁגָּחָה — שְׂיִוָּדַע וּמֵאֲמִין שֶׁהַכֹּל בְּהַשְׁגָּחַתוֹ הַפְּרָטִי פְּרָטִית, וְאִפְלוֹ הֵטְבַע בְּעַצְמוֹ גַּם-כֵּן בְּהַשְׁגָּחַתוֹ

יתברך, נמצא שהטבע וההשגחה הם אחד, כי
 ההשגחה מלבשת בתוך הטבע, והטבע הוא כסוי
 להשגחה, כי שרש הטבע וההשגחה נמשך משם
 הוי"ה ושם אלקים, כי הוי"ה יתברך הוא שרש
 ההשגחה שהוא יתברך משגיח, ונקרא על שם —
 ה'ה, ה'ה ויהיה, כי הוא תמיד נמצא בגלוי רב, ושם
 אלקים יתברך גמטריא — הטבע, שהוא הכסוי
 וההסתרה, ובאמת שניהם אחד, כי הוי"ה הוא אלקים,
 ועל-כן אשרי ואשרי מי שזוכה לחבר את הטבע
 וההשגחה, שבוזה מחבר את שני השמות — הוי"ה
 אלקים, ויודע בידיעה ברורה, כי הוי"ה הוא האלקים,
 כי הטבע הוא כסא להשגחה, וזה עקר המדרגה הכי
 עליונה שהאדם צריך להגיע אל זה — לקשר ולחבר
 וליחד את שם הוי"ה אל שם אלקים — לידע שבתוך
 הטבע שהוא שם אלקים, שם גנוזה ונסתרת ההשגחה,
 שהיא שם הוי"ה; אשרי מי שמכניס את עצמו בזה
 תמיד, אשרי לו!

ח.

צריך שתדע, אהובי, אחי היקר, אשר אין שום

טבע כָּלל בְּעוֹלָם, רק הַשֵּׁם יִתְבַּרֵךְ מְנַהֵג עוֹלָמוֹ כְּרָצוֹנוֹ, וְכִמְצַבִּיא עֶבֶד בְּחֵיל שְׁמַיָא וְאַרְעָא, רק עֶקֶר בְּחִינַת הַטֵּבַע הוּא מֵה שֶׁהַשֵּׁם יִתְבַּרֵךְ בְּרָא אֶת הָעוֹלָם בְּתַבּוּנָה כְּזוֹ וּבִסְדֵר הַזֶּה, שֶׁיְהִי כָּל הַגְּלִגְלִים וְתַכּוּנוֹת הַשָּׁמַיִם וְהָאָרֶץ וְכָל צְבָאָם וְכָל הָעוֹלָמוֹת — עֲלִיוֹנִים וְתַחְתּוֹנִים, כֻּלָּם יִהְיוּ תְלוּיִים עַל הָאָדָם — בְּעַל הַבְּחִירָה שֶׁבְּעוֹלָם הַשָּׁפֵל הַזֶּה, לְתַקֵּן אוֹ לְקַלְקֵל, חֵס וְשָׁלוֹם, שְׂכָאֲשֶׁר הָאָדָם מְתַקֵּן מֵעֲשִׂיו וּמִסִּגְלֵי מַצּוֹת וּמֵעֲשִׂים טוֹבִים, אֲזִי הוּא מְבִיא הָאָרֶה גְדוֹלָה וְתַקּוּן גְּדוֹל בְּכָל הָעוֹלָמוֹת, וְכֵן לְהַפּוֹף — עַל-יְדֵי מֵעֲשִׂים רָעִים, חֵס וְשָׁלוֹם, הוּא מְקַלְקֵל וּפּוֹגֵם בְּכָל הָעוֹלָמוֹת, וְזֶה נִקְרָא בְּחִינַת הַהֲנָהֲגָה הַטֵּבְעִית, כִּי בְּטֵבַע זֶה בְּרָא הַשֵּׁם יִתְבַּרֵךְ אֶת כָּל הַבְּרִיאָה כְּלָה מֵרֵאשִׁית וְעַד סוּף — שֶׁיְהִיָּה הַכֹּל מִתְנַהֵג עַל-יְדֵי הַתּוֹרָה הַקְּדוּשָׁה הַמְּסוּרָה בְּיַדֵינוּ, וְכִאֲשֶׁר יִטֶּה הָאָדָם מִדְּרָכֵי הַתּוֹרָה הַקְּדוּשָׁה, חֵס וְשָׁלוֹם, אֲזִי יִהְיֶה עַל-יְדֵי-זֶה פָּגָם וְקַלְקוּל בְּכָל הָעוֹלָמוֹת, חֵס וְשָׁלוֹם, אֲבָל תְּשׁוּבָה קְדָמָה לְעוֹלָם, כִּי תְּשׁוּבָה הִיא בְּחִינַת לְמַעַלָּה מִכָּל הָעוֹלָמוֹת, אֲשֶׁר בְּבְחִינַת תְּשׁוּבָה שֶׁהִיא בְּחִינַת עֲלֵמָא דְאַתִּי, אֵין שׁוּם פָּגָם שֶׁל שׁוּם עֲבָרָה מְגִיעַ לְשָׁם, וְעַל-כֵּן עַל כָּל הָעֲבָרוֹת שֶׁבַּתּוֹרָה מוֹעִילָה תְּשׁוּבָה, כִּי עַל-יְדֵי תְּשׁוּבָה

זוכה לבחינת עלמא דאתי, שהוא שרש התשובה, ושם
 אין שום פגע מגיע, ושם נתהפכין כל העוונות לזכיות,
 וזה בחינת ההנהגה שלעתיד, שאז יתבטל הטבע
 לגמרי, ויתנהג העולם על-ידי בחינת — נפלאות
 למעלה מהטבע, הינו שלעתיד יהיה כלו שבת, כלו
 תשובה, ואזי יהיו כל העוונות נתהפכין לזכיות, שזה
 בחינת ההנהגה של — נפלאות למעלה מבחינת
 הטבע והגשמיות, ואזי יתער שיר חדש — שיר של
 נפלאות, שמשם נמשכין גם כל השירות הקדושות של
 עכשו, ועל-כן באמת אמרו רבותינו, זכרונם לברכה,
 לענין שירת דבורה, שעל-ידי השירה נמחלו
 עוונותיהם, שזה בחינת זדונות נתהפכין לזכיות,
 שיהיה לעתיד, כשיתער השיר הקדוש הזה, שיר של
 נפלאות, ועל-כן זה המוכיח שזוכה לקול השיר הזה,
 אזי על-ידי תוכחתו, הוא מוסיף ונותן ריח טוב
 בנשמות, כי על-ידי קול תוכחתו, ממשיך עליהם
 הארה מבחינת עלמא דאתי, ששם כל העוונות
 נתהפכין לזכיות, שזה בחינת נפלאות גלוי ההשגחה,
 הינו כי מי שמכניס את עצמו תמיד אל תוך השגת אור
 השגחה פרטית, על-ידי-זה יש בכחו לעורר ולהוכיח
 את כל אחד לצאת מטנוף מעשיו, כי הוא זוכה על-ידי

הסתכלותו על השגחתו הפרטית אל השיר של חסד, שיר של רחמים, והוא יכול להרגיש את כל אחד ואחד, עד שהוא יכול להוציא את כל אחד מטנוף מעשיו, ולהחזירו בתשובה, ולהדביקו בעלמא דאתי, אשר על-ידי-זה יהיה נמשך עליו אור ההשגחה מבחינת ההנהגה שיתנהג העולם לעתיד לבוא בעת שיבוא משיח צדקנו, ויגלה ויפרסם את אמתת מציאותו יתברך, ויוריד את שכינת עזו יתברך בזה העולם, עד שכל אחד ואחד יזכה להרגיש את הארת אמתת מציאותו יתברך בגלוי רב ונורא מאד מאד, שאז ישיר שירות ותשבחות להקדוש ברוך הוא; אשרי מי שמכניס את עצמו בתוך ידיעות אלו, אשרי לו בזה ואשרי לו בבא!

ט.

צריך שתדע, אהובי, אחי היקר, אשר אין שום מציאות בלעדיו יתברך כלל, והכל לכל אלקות גמור הוא, וידיעה זו לידע זאת היטב, זה עקר הקדשה, כי בזה שיודעים שאין שום טבע בעולם כלל, כי הטבע בעצמו הוא מהשם יתברך, אשר לפעמים הוא מנהיג

את העולם באיזו בחינה של טבע, בשביל לנסות בני אדם, הכל כדי שתהיה בחירה בעולם, וכדי להראות שהטבע בידו, על-כן הוא משנה את הטבע כמה פעמים, כאשר כבר ראינו אותות ומופתים בכל הדורות מאז יציאת מצרים ומתן תורה, ובימי הנביאים, התנאים והאמוראים, הגאונים והצדיקים שבכל דור ודור, שהם המשיכו את השגחתו הפרטי פרטית בעולם, ועל-ידי-זה זכו לעשות אותות ומופתים, כי הם גלו את הקדשה שהיא אמתת מציאותו יתברך בעולם, ועל-ידי-זה נתהפך הטבע, וראו אותות ומופתים, כי באמת גם הטבע ממנו יתברך, כי הטבע גמטריא — אלקים, כי הטבע בעצמו מאת אלקים חיים ומלך עולם, וכל מה שהאדם מכניס את עצמו בידיעות אלו, כמו-כן גם-כן זוכה להמשיך אותות ומופתים בעולם.

י.

צריך שתדע, אהובי, אחי היקר, כי צריכים להאמין בהשגחתו יתברך הפרטית, שהוא יתברך צופה ומביט עד סוף כל הדורות, ועל כל אחד ואחד

השגחה פרטית

קצה

בפרטיות, ומה שעובר על כל אחד ואחד כל ימי חייו, הכל בהשגחתו יתברך לְבַד, והכל בשביל בחירתו, כי הבחירה של זה הוא — שיהיה עני, ושל השני — שיהיה עשיר, וכיוצא, וכן כל מה שעובר על כל אחד ואחד בפרטיות בכל יום הוא רק בשביל הבחירה שלו, כפי מה ששער השם יתברך בחכמתו, ועקר הבחירה הוא בבחינת אחר הבריאה, כי בבחינת קדם הבריאה אין שיהיה בחירה כלל, כי שם כלו אחד, כלו טוב, כלו קדש, אך אף-על-פי-כן צריך כל אחד לידע, שדיקא על-ידי בחירתו הטובה שלאחר הבריאה, יזכה להכלל בבחינת קדם הבריאה, שזה עקר התכלית של כל אחד, שבשביל זה נברא בעולם; ועל-פני עקר התקון הוא אמת, כי על-ידי אמת נמשכת השגחתו יתברך, ואז נכלל בחינת אחר הבריאה בקדם הבריאה, וזה בעצמו עקר האמת, שצריכים להאמין באמת, שגם עכשו הכל אחד, כי על-ידי השגחתו יתברך, נכלל אחר הבריאה בקדם הבריאה, והכל אחד, ועל-ידי-זה יכול לדבק את עצמו בהשם יתברך, ולהיות נכלל בו יתברך מכל מקום, שהוא סוד — מה שאמר דוד המלך, עליו השלום (תהלים קל"ט): פליאה דעת ממני נשגבה, לא אוכל לה, אנה אלך מרוחק ואנה מפניך אברח, אם

אֶסֶק שְׁמַיִם, שָׁם אַתָּה, וְאַצִּיעָה שְׁאוֹל הַנֶּךְ וְגוֹ', הַיְנוּ
 שֶׁהַתְּפִלָּא בְּעֶצְמוֹ, אֵיךְ יֵצֵא הַבְּרִיאָה מֵהַכַּח אֶל הַפֶּעַל,
 וּמֵאַחֲדוֹתוֹ הַפְּשׁוּטָה יִתְבַּרֵךְ נִמְשָׁכִים וְנִשְׁתַּלְּשְׁלִים
 שְׁנוּיִים רַבִּים כְּאַלֶּה, שֶׁזֶּה בְּחִינַת הַתְּרַחֲקוֹת מֵאַחַד,
 וּבְהַתְּחַלֵּת יֵצִיאַת הַבְּרִיאָה מֵהַכַּח אֶל הַפֶּעַל הַהַתְּרַחֲקוֹת
 הַיָּא רַק בְּבְחִינַת — הַלִּיכָה, בְּבְחִינַת — אָנָּה אֵלֶיךָ
 מֵאַחַד, וּבְתַחֲלַת יֵצִיאַת הַבְּרִיאָה מֵהַכַּח אֶל הַפֶּעַל
 וְיֹוֹתֵר, עַד שְׁנִתְרַבֶּה אַחֲזוֹת הַשְּׁקֵר, רַחֲמָנָא לְצַלְנָה, אֲזִ
 הַדְּבָר בְּבְחִינַת בְּרִיחָה מִמֶּשׁ, כְּמוֹ שְׁבוֹרַחֲחִין וּמִתְרַחֲקִים
 מִמֶּנּוּ יִתְבַּרֵךְ — אָנָּה מִפְּנֵיךְ אֶבְרַח, אֲבָל דָּוִד הַמֶּלֶךְ,
 עָלָיו הַשְּׁלוֹם, זָכָה לְהֵאֱמִין בְּאַמֶּת שֶׁהַכֹּל יֵצֵא מִמְקוֹר
 הָאַחֲדוּת, וְהַכֹּל צָרִיךְ לָשׁוּב אֶל הָאַחֲדוּת, וְגַם עִכְשָׁו
 הַכֹּל אֶחָד אַחַר הַבְּרִיאָה וְקִדְּם הַבְּרִיאָה, וְעַל-כֵּן אָמַר
 בְּאַמֶּת — אָנָּה אֵלֶיךָ מְרוּחָךְ וְכוּ', אִם אֶסֶק שְׁמַיִם שָׁם
 אַתָּה וְכוּ', כִּי אֶף-עַל-פִּי שְׂאִי אֶפְשָׁר לְהַבִּין כָּל זֶה —
 אֵיךְ יֵצֵא הַבְּרִיאָה מֵהַכַּח אֶל הַפֶּעַל וּבְכָל זֹאת הַכֹּל
 אַחֲדוּת אַחַת, אֶף-עַל-פִּי-כֵן אֲנִי מֵאֱמִין בְּאַמֶּת
 בְּהַשְּׁגַחְתּוֹ יִתְבַּרֵךְ הַסּוֹכְבֵת וְהוֹלְכֵת מְרוֹם כָּל דְּרָגִין עַד
 סוֹף כָּל דְּרָגִין, וְעַל-יְדֵי-זֶה בְּאַמֶּת גַּם עִכְשָׁו הַכֹּל
 אַחֲדוּת אַחַת, וְעַל-יְדֵי-זֶה אֲנִי אוֹחֵז אֶת עֶצְמִי בְּהַשֵּׁם
 יִתְבַּרֵךְ תָּמִיד בְּכָל מְקוֹם שֶׁהוּא; אֲשֶׁרִי מִי שֶׁמְּשִׁיךְ אֶת

עצמו תמיד רק אל השגחתו יתברך הפרטי פרטי.

יא.

צריך שתדע, אהובי, אחי היקר, כי ישראל עם קדוש, הם למעלה מהטבע, כי אינם מסורים לשוש, ואינם מתנהגים על-פי הטבע של מערכת השמים, רק על-פי השגחתו יתברך, ועל-כן הם מצוים שלא לדרש באותות השמים ולא לעונן ולנחש, כי באמת הא בְּהָא תְּלִיא, כי כשישראל אינם דורשים באלו השקרים והדמיונות הכוזבים של המעוננים והדורשים באותות השמים והחוזים בכוכבים וכיוצא בזה, על-ידי-זה הם מכניעים זְהֵמַת הַנַּחֵשׁ, ומדבקים את עצמם באמונה דקדושה, ואזי זוכים על-ידי האמונה לבחינת חדוש העולם, ואזי הנהגתם על-ידי השגחה לְבַד, בסוד — נפלאות למעלה מהטבע של מערכת השמים, ואזי בודאי אין צריכים לירא כָּלֵל מאותות השמים, מאחר שהם למעלה מהם, כי הם מנהגים על-ידי השגחה לְבַד, נמצא שעל-ידי-זה בעצמו — שהם מתרחקים מזה, על-ידי-זה אינם צריכים לירא מזה, אבל עובדי הכוכבים הדורשים במעוננים ובקוסמים

הנמשכין מזהמת הנחש, ואין להם אמונה בשלמות
 בהשם יתברך, על-ידי-זה הם רחוקים מסוד השגחה,
 ומתנהגים על-פי הטבע, על-כן בודאי יש להם לירא
 מאותות השמים, מחמת זה בעצמו — שהם דורשים
 בהם, ואין להם אמונה דקדשה, וזה שכתוב אצל
 ישראל עם קדושים (ירמיה י'): מאותות השמים אל
 תחתו, כי יחתו הגוים, הינו כי רק הגוים מעוננים
 ומנחשים, והולכים אחר השטיות וההבלים
 והדמיונות, אבל כלל נשמות ישראל מצוים ומזהרים
 שלא לדרש באותות השמים ולא במנחשים ובמעוננים
 כלל, רק להאמין בהוי"ה אלקים, כדי לזכות על-ידי-
 זה לסוד השגחה מבחינת עלמא דאתי, הינו להמשיך
 על עצמו הארת האין סוף ברוך הוא, ולידע שהכל
 בהשגחה פרטית, ולא לילך אחר שטיות והבלים חוץ
 פוכבים וכו', וקוראי קוי ידים וכו', ואל נותני תקונים
 וכו', כי הכל הבל, וזה שכתוב אחר אזהרת — לא
 יהיה בך מעונן ומנחש וגו', תמים תהיה עם ה' אלקיך,
 הינו לגלות שהכל מתנהג על-ידי השגחה לבד, כי גם
 הטבע שהוא אלקים הוא הוי"ה, רק העקר ללכת
 בתמימות ובפשיטות, ולא לחקר אחר עתידות, רק
 לבקש תמיד ממנו יתברך כל דבר שצריך בתמימות

ובפשיטות וְשֵׁלָא יִבְלָבְלוּ אוֹתוֹ בְּצְבוּעִים וְנוֹתְנֵי
 תְּקוּנִים, שְׁכֹלָם בְּכֹלֵל קוֹסְמֵי קְסָמִים, וְהַכֹּל הֶבֶל הַבָּלִים
 שְׁאִין בָּהֶם מִמֶּשׁ, כִּי אָנוּ אִין לָנוּ אֵלָא אֶת אַבִּינוּ
 שְׁבִשְׁמִים, וְכֹל מָה שְׁעוֹבֵר, עָלֵינוּ לְבַקֵּשׁ וּלְהִתְחַנֵּן רַק
 מִמֶּנּוּ יִתְבָּרֵךְ, וְהוּא יִתְבָּרֵךְ בְּוֹדָאֵי יוֹשִׁיעֵנוּ.

יב.

צָרִיף שְׁתַּדַּע, אֶהוּבֵי, אַחֵי הַיָּקָר, כִּי כָל הַיִּסּוּרִים
 שֵׁישׁ לְאָדָם, חֶסֶם וְשְׁלוֹם, הַכֹּל הוּא רַק מִחֲמַת חֶסְרוֹן
 הַדַּעַת, דְּהֵינּוּ מִפְּנֵי שְׁאִינוּ יוֹדַע בְּכֹל עֵת וְרֹגַע, שֶׁהַכֹּל
 בְּהַשְׁגָּחַה פְּרָטִית, וְתוֹלָה בְּטַבַּע, חֶסֶם וְשְׁלוֹם, כִּי מִי
 שְׁיֹדַע בְּדַעַת שְׁלֵמָה שֶׁהַכֹּל מִמֶּנּוּ יִתְבָּרֵךְ, אֲזִי אִין לוֹ
 שׁוּם יִסּוּרִים, כִּי יוֹדַע שְׁבּוּדָאֵי הַכֹּל לְטוֹבָה, וְגַם עַל-
 יְדִיזָה בְּעַצְמוֹ שְׁיֹדַע שֶׁהַכֹּל מֵאֵתוֹ יִתְבָּרֵךְ, עַל-יְדִיזָה
 בְּעַצְמוֹ יָכוֹל לְבַטֵּל הַיִּסּוּרִים בְּכֹל עֵת שְׁיִרְצָה, כִּי בְּאַמַּת
 אִין שׁוּם טַבַּע בְּעוֹלָם, כִּי הֵטַבַּע בְּעַצְמוֹ הוּא הַשְׁגָּחַה,
 כִּי הַשֵּׁם יִתְבָּרֵךְ מְקִיָּם וּמְחִיָּה כָּל דְּבָר בְּחֻכְמָתוֹ, שֶׁהִיא
 הַחַיּוּת שֶׁל כָּל דְּבָר, כִּי הַחֻכְמָה תְּחִיָּה וְכוּ', כְּמוֹ
 שְׁכֹתוֹב: הַיְיִ"ה בְּחֻכְמָה יָסַד אֶרֶץ וְכוּ', כִּי הֵטַבַּע
 מִתְנַהֵג בִּידְיָעָה, וְהוּא תַחַת יַד הַיְיִדְיָעָה, הֵינּוּ כִּי עָקָר

חיות וקיום הנהגת הטבע של כל דבר הוא על-ידי הידיעה שהיא חכמה ודעת הבורא יתברך, שהוא מנהיג כל דבר בחכמתו וידיעתו, כמו שכתוב: כלם בחכמה עשית, וצדיק האמת כמו דניאל, שכל רז לא אניס ליה, הוא נכלל עם דעתו בדעת הבורא יתברך, כי זהו שלמות הצדיקים הגדולים בני עליה, שהם מבטלים עצמם בכל עת אליו יתברך, עד שנכללין בדעתו יתברך, ועל-ידי-זה הם יודעים את הטבע של כל דבר, הינו שיודעים עצם חיותו של הטבע של כל דבר, שזה הדעת מחיה ומקימת ומנהיגה אותו הדבר, ואז בודאי כפי ידיעתו זאת, כן נמסר ונשתעבד טבע העולם תחתיו, וזה שכתוב בדניאל: אלקי שלח מלאכה וסגר פס אריותא, כי כל דבר יש לו מלאך הממנה עליו, נמצא שטבע של כל דבר מתנהג על-ידי המלאך הממנה עליו, והמלאכים הם שכליים כידוע, והם מקבלים שכלם וחיותם מגבוה על גבוה, עד שמקבלים מאחדותו יתברך, ששם הפל באחדות גמורה בלי הבדל, אף שהמלאכים הגם שהם מקבלים גם-כן חיות חדשה בכל פעם מלמעלה מהם בבחינת — והחיות רצוא ושוב, אבל אינם יכולים לקבל החיות, רק כל אחד כפי בחינתו וכפי התמנות כפי

החיות שצריך להמשיך לאותו הדבר שהוא ממנה
 עליו, אבל אינו יכול לשנות בעצמו כלל, אבל האדם
 הצדיק שהוא בעל בחירה, יכול לבטל עצמו מחיזו
 דהאי עלמא בבחירתו, ואזי עולה למקום שעולה,
 ונכלל בו יתברך, ויכול לשאב משם תורה בכל פעם,
 שהוא החכמה והדעת שמחיה ומקימת ומנהיגה את
 כל העולם, כי באוריתא ברא קדשא בריך הוא עלמא,
 ואזי יכול להמשיך החיות לכל המלאכים ולכל
 הדברים המתנהגים על ידם כרצונו כפי התורה והדעת
 ששואב מהבטול, ועל-כן האדם גבוה מהמלאכים,
 ומושל עליהם, ויכול להנהיג העולם כרצונו, וזה סוד
 הנס של דניאל, שהיה על-ידי שידע טבע האריה, ואין
 הכונה שידע טבע האריה כפשוטו, כפי דעת חכמי
 הטבע, חס ושלום, כי על-ידי ידיעה כזו בודאי אי
 אפשר להנצל מן האריה כמובן לכל, אך הכונה על
 הידיעה האמתית החכמה העליונה, שידע שרש חיות
 הטבע של כל דבר בשרשו, הינו בידיעתו וחכמתו
 יתברך, שמחיה ומקימת ומנהיגה את כל הטבע,
 ודניאל על-ידי שהיה מבטל את עצמו באור האין סוף
 ברוך הוא בכל פעם, והמשיך משם דעת התורה,
 שמשם כל כח וחיות והנהגת האריה בשרש טבעו, כי

גם המלאך שהוא השכל המנהיג את האריה בטבעו, הוא יונק ומקבל חיותו ושכלו מאותיות התורה שהיא הדעת האמתית שהיא שרש הכל, וזה בעצמו בחינת — אלקי שלח מלאכה וסגר פס אריותא, פי זה המלאך בעצמו שמנהיג את האריה בטבעו, אותו שלח הקדוש ברוך הוא לסגר פיהם, פי זה המלאך שהוא בחינת השכל הפרטי שמנהיג את האריה בטבעו, הנה מקבל ויונק חיותו מהדעת שזכה דניאל להשיגו, על-פן בודאי הנה דניאל מושל עליו, נמצא שכל מה שהאדם מבטל את עצמו אליו יתברך, ושואב משם תורה, שעל-ידי-זה הוא מתנחם מהיסורים, על-ידי-זה בעצמו הוא יכול לבטל היסורים לגמרי, כי הוא מושל על טבע היסורים בידיעתו שהיא התורה, ששואב מהרשימה של הבטול, ועל-פן באמת אמרו רבותינו, זכרונם לברכה: מי שיש לו חולה בתוך ביתו, ילך אצל חכם, ויבקש עליו רחמים, כי לאו כל אדם זוכה לזה — לשלט על הטבע בידיעתו, רק הצדיק החכם האמת, שיכול לבטל עצמו, ועל-פן כל פעלת הצדיק לבטל היסורים והחלאים, רחמנא לצלן, הוא על-ידי תפלה, כי עקר הבטול הוא בשעת התפלה, וכן הנס של דניאל שנצול מגוב אריות, הכל הנה על-ידי רבוי

תפלותיו שְׁהִיָּה מְרַבָּה לְהִתְפַּלֵּל, עַד שְׁאַפְלוּ בַעֲת
שְׁמָסְרוּ אוֹתוֹ לְפָנֵי הַמֶּלֶךְ, עַל זֶה שֶׁהוּא מִתְפַּלֵּל לְהֵשֵׁם
יִתְבָּרֵךְ, אֲף־עַל־פִּי־כֵן לֹא הִנִּיחַ אֶת מְקוֹמוֹ, וְהִתְפַּלֵּל גַּם
אֲז, כַּמְפָּרֵשׁ בַּמֶּקְרָא, וְעַל־יַד־זֶה זָכָה לְבִטּוּל בְּשִׁלְמוֹת,
עַד שְׁעַל־יַד־זֶה הָיָה הַנֶּס; וְכֵן הוּא אֶצֶל כָּל אָדָם —
אִם רַק יִדְבֹּק אֶת עֲצָמוֹ בּוֹ יִתְבָּרֵךְ, וַיִּדַע, שְׁבְכָל דְּבַר יֵשׁ
שֵׁם רַק חֲכָמָתוֹ וְהַשְׁגָּחָתוֹ הַפְּרָטִי פְּרָטִית, אֲז עַל־יַד־זֶה
יִתְפַּלֵּל רַק אֱלֹוֵי יִתְבָּרֵךְ, וַיִּזְכֶּה לְרֹאוֹת נִסִּים נִגְלִים
שִׁיעֲשֶׂה עִמּוֹ הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא שְׁדוּד הַטָּבַע מִמָּשׁ;
אֲשֶׁרֵי הַמְּצִיָּת, וְאֲז יִרְאֶה נִפְלְאוֹת.

תם וּנְשָׁלֵם שְׁבַח לְאֵל בּוֹרֵא עוֹלָם!

“כִּי אֲנִי יָדַעְתִּי, כִּי גָדוֹל ה' וְאֲדוֹנָנוּ מִכָּל אֱלֹקִים”
(תהלים קלה, ה). דוד המלך, עליו השלום, אמר:
“כִּי אֲנִי יָדַעְתִּי”, אֲנִי יָדַעְתִּי דִּיקָא, כִּי גְדֻלַּת הַבּוֹרָא
יִתְבָּרֵךְ אִי אֶפְשָׁר לוֹמַר לְחַבְרוֹ, וְאֶפְלוּ לְעַצְמוֹ
אִי אֶפְשָׁר לְסַפֵּר מִיּוֹם לְיוֹם לְפִי מַה שְּׁמַזְרִיחַ לוֹ
וּמְתַנַּוֶּצֵץ לוֹ בְּאוֹתוֹ הַיּוֹם אֵינּוּ יָכוֹל לְסַפֵּר לְעַצְמוֹ
לְיוֹם שְׁנֵי הַזְרִיחָה וְהַתְּנוּצָצוֹת שֶׁל גְּדֻלָּתוֹ יִתְבָּרֵךְ
שֶׁהִיָּה לוֹ אֶתְמוּל. וְעַל־כֵּן אָמַר: “כִּי אֲנִי יָדַעְתִּי,
אֲנִי יָדַעְתִּי דִּיקָא, כִּי אִי אֶפְשָׁר לְסַפֵּר כָּלֵל.
(שיחות הר"ן, סימן א')